

Kristiina Salonen sd

Kirjallinen kysymys vanhuspalveluiden palvelukokonaisuuden hallinnasta ja vanhuspalveluiden tuottajille asetetuista kriteereistä ja niiden valvonnasta

Eduskunnan puhemiehelle

Vanhuspalveluiden tila Suomessa on jatkuva keskustelunaihe ja niiden tulevaisuus yksi aikamme suurimmista ratkaisua odottavista sosiaalipoliittisista kysymyksistä. Tulevaisuudessa väestön ikääntymisen vuoksi apua tarvitsevan vanhusväestön määrä lisääntyy. Samanaikaisesti kuitenkin huoltosuhde yhteiskunnassa heikkenee. Samalla kun resursseja vanhustenhoitoon tarvittaisiin yhä enemmän, yhteiskunnan taloudellinen liikkumavara kapenee. Vanhuspalvelulaki on ollut voimassa jo yli kolme ja puoli vuotta, mutta sitä toteutetaan yhä kirjavasti kunnissa eri puolilla Suomea. Tuleva sote-uudistus ja siihen liittyvä mahdollinen valinnanvapauslainsäädäntö merkitsevät vanhuspalveluissa puolestaan suuria muutoksia.

Viime aikoina ratkaisuksi vanhuspalvelujen tarpeeseen on esitetty monenlaisia ehdotuksia, ja esillä on ollut esimerkiksi postinjakajien työnkuvan laajentaminen vanhusten hoivaan. Joissakin kunnissa vartijat ovat alkaneet hoitaa vanhusten turvapuhelinkäyntejä koulutetun hoitohenkilökunnan sijaan. Eri ammattiryhmien työnkuvien laajentaminen ei ole lähtökohtaisesti huono asia. Vanhustyö on kuitenkin hoivaa, joka vaatii alan koulutusta ja soveltuvuutta alalle.

Uusin vanhustyön ostopalveluissa esiin noussut trendi on turvapuhelinpalvelua tuottavan yrityksen kotiin tehtävien turvakäyntien kilpailuttaminen palvelukokonaisuuden osana ja kilpailutuksen jälkeen turvakäyntien henkilöstön vaihtaminen lähihoitajista vartijan tutkinnon saaneisiin ammattilaisiin. Varsinaiseen turvahälytykseen siis vastaa alan ammattilainen, mutta jos kiireellisen sairaanhoidon tarvetta ei ole, kotiin menevä auttaja voi olla vartija tai taksinkuljettaja. Perusteluksi on sanottu avun tarpeen koskevan pääasiallisesti kaatumisten jälkeisiä nostoja, joiden hoitamiseen ei tarvita vanhustyön ammattilaista, vaan fyysistä voimaa. Käytännössä apua tarvitsevan asiakkaan kotona on kuitenkin autettu myös esimerkiksi wc-käynneissä, tehty arvioita hoidontarpeesta kaatumisen vuoksi ja ohjattu asiakkaita siinä. Tämä herättää kysymään, voiko vartijan koulutuksella tehdä hoivatyötä ja ovatko turvapuhelinpalvelu ja turvakäynnit sellaista toimintaa, josta vastaamiseen ei tarvittaisi avustamiseen koulutettua henkilöä.

Vanhustyötä tehdään vuorovaikutuksessa, toisen ihmisen kotona ja usein hyvinkin herkässä elämänvaiheessa. Työn sensitiivisyyden takia pitää olla taitoa kohdata vanhus, mutta samalla on osattava tehdä arviota henkilön avun tarpeesta ja terveydestä kokonaisuutena. Koulutuksen lisäksi tarvitaan myös soveltuvuutta työhön. Tämän vuoksi taas on noussut esille soveltuvuustestien

Kirjallinen kysymys KK 187/2017 vp

tarpeellisuus myös lähihoitajan koulutukseen hakeutuville. Vanhuksen kaatuminen kotona ei ole vain nostotapahtuma, vaan osatapahtuma vanhuksen kotona pärjäämistä ja avuntarvetta.

Turvapuhelinpalvelut ovat esimerkki sosiaali- ja terveyspalveluihin rantautuneesta teollisuudetakin tutusta palveluketjujen pilkkomisesta usean eri toimijan osapalveluiksi. Kunnat ostavat palvelunsa yhdeltä tuottajalta, joka voi ostaa taas jonkun osan myymäänsä palvelua seuraavalta palveluntuottajalta. Tämä johtaa palvelukokonaisuuden ketjuttamiseen eli alihankkijajärjestelmään. Tiedämme muilta aloilta, että alihankkijamaailmassa palvelukokonaisuuden hallinta ja työn laadun valvonta on vaikeaa. Pitkissä ketjuissa kukaan ei välttämättä enää tiedä, kuinka viimeinen alihankkija tosiasiaassa työnsä tekee, millaisin kriteerein ja millaisella osaamisella.

Kunta ei välttämättä saa tietoa esimerkiksi ostamaansa palveluun kohdistuvista yrityksen sisäisistä säästöistä, joilla kuitenkin on merkittävä heikentävä vaikutus asiakkaiden saamaan palveluun. Asiakas maksaa siis edelleen saman hinnan ostamastaan palvelusta samoin kuin verovaroja käyttävä palvelun järjestäjä. Palvelun tuottaja saa laatua heikentämällä lisätuottoa itselleen. Tästä esimerkkinä on hoitajien vaihtaminen vartijaksi turvakäynneillä tai asumispalveluyksikössä tehty ruuan laadun ja määrän heikentäminen kustannussäästöjä etsittäessä. Kummassakaan tilanteessa muutoksesta ei ole tiedotettu asiakkaille, vaan ne on tehty ostopalvelun sisällä ilman varsinaista ilmoitusvelvollisuutta maksajille. Kunnat eivät tee systemaattista laadunvalvontaa, vaan reagoivat ainoastaan asiakkailta saamiinsa ilmoituksiin. Kenen vastuulle siis jää huolehtia koko palveluketjun laadusta kaikkien toimijoiden osalta?

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Kuinka hallitus on varautunut lainsäädännöllisesti alihankinnan lisääntymiseen sosiaali- ja terveyspalveluissa,

kuka on sosiaali- ja terveyspalveluissa vastuussa koko palveluketjusta laadun ja laillisuuden osalta viimeiseen alihankkijaan asti,

kuinka paljon ostopalvelua antava yritys voi ostaa edelleen palveluita yrityksiltä, joilla ei ole vanhustyön koulutuksen omaavia työntekijöitä,

voiko vanhuksen hoivakäynnin pilkkoa niin, että apua tarvitseva saa palvelua, myös hoi-vaa, täysin toisenlaisen alan ammattilaiselta ja

voiko minkä tahansa alan yritys tulla osaksi vanhustyötä?

Helsingissä 9.5.2017

Kristiina Salonen sd